

Svako pjesništvo se, od onog trenutka kada je nastalo, zatvara u sebe. Poetski modeli tek što nastanu — zatvoreni su. Pjesnicima, koji poslije dolaze, dato je da pronađu izlaz iz svijeta kojem oni, izvjesno je, ne pripadaju. Rijetki su oni kojima to pođe za rukom. Drugi, većina njih, ostaju u granicama datih poetskih modela, nemajući dovoljno stvaralačke snage da načine otvor koji će omogućiti da se u njihove poetske tvorevine utkaju „vizije budućnosti”. A budućnost to traži od pjesnika. I kao što svako vrijeme ima svoje pjesnike, tako ih i budućnost traži za sebe. Stevan Tontić pripada takvim pjesnicima.

Pjesme o duši čine otvor na zatvorenom krugu tradicije. One je negiraju u najdrastičnijem smislu, odričući je se u korist budućnosti. Sa pukotina starog svijeta pokuljale su riječi posvećene, prije svega, praznini koja je ispunila prostor između starog i novog svijeta. I dok je, na primjer, Branko Miljković, sav svoj trud uložio da opjeva tu prazninu, da se srodi sa njom, Stevan Tontić se privikava na tu stvaralačku prazninu, stvara sa njom savez, te tako uspijeva da pređe granicu koja dijeli stari svijet od novog.

*Ja danas vidim kako je divna ova
zajednica sa prazninom
kako sam suviše psovke uzvikivao
u nepotrebna očajanja padao
preduzimao sve da se oslobodim nje,
moje vrlo prijateljice.*

I dok su drugi sklapali savez sa tradicijom, ispitivali je, opipavali, koketirali sa njenim iskustvima, pokušavali da čine nešto novo od starog, mučeći i sebe i pjesmu, Stevan Tontić se približio granici *okonačanog* svijeta, da bi s onu stranu nje potražio rje-

šenja za svoju pjesmu. Stoga se s pravom može govoriti o novinama koje ova poezija sa sobom nosi. Pjesme o duši ne odnose se negativno samo prema tradiciji, one posjeduju i jedan ironičan odnos prema sebi. Nikako se ne može oteti utisku da Stevan Tontić ironizira i samu pjesmu. On ima onu umjerenu i intelektualističku drskost da se okrene protiv onoga što stvara.

No, ironija Stevana Tontića ne smije se usko shvatiti. Ona je poetski odnos ka svijetu, njegova poetska negacija i kao takva je osnov poezije Stevana Tontića. Nije li *Nedjelja* dokaz za to. Ona uspostavlja dvostruk odnos ka svijetu od onog trenutka kada mu se okreće i kada se okreće tom istom svijetu u pjesmi. Stoga se može reći da nam Pjesme o duši otvaraju svijet protivurječnosti, paradoksa, ali uvijek s nekakvom blagom ironijom, pa i humorom, koji u svakom slučaju govore da se radi o vrlo savjesnom

poetska negacija

(Stevan Tontić: PESME O DUŠI I DRUGE VESELE PRIČE, „Veselin Masleša”, Sarajevo, 1970.)

pjesniku, koji ne dozvoljava da mu se otmu prazne riječi, da praznina iz koje je pobjegao ne ovlada njegovom pjesmom. Nesumnjivo je da Stevanu Tontiću pripada vrlo značajno mjesto u bosansko-hercegovačkoj, odnosno jugoslovenskoj literaturi. Naravno, o tome je još rano govoriti, ali vrijednosti njegove poezije se već naziru i nije daleko vrijeme kada ćemo se Pjesmama o duši ponovo vraćati.

Stevan Tontić zahtijeva od pjesme da se oslobodi praznih sadržaja, da se ona unutar svedena samo na jedan jedini oblik, da ostane svedena na jedan čist motiv koji će da postupno obradi, izrazi. Za primjer se može uzeti bilo koja pjesma da bi se uvidjelo kako pjesnik od nje čini ponor sačinjen od vrlo jednostavnog sadržaja. I ta jednostavnost iza koje se krije bogata mašta takođe spada u osnovne vrijednosti njegove poezije.

Džo se postavi u ležeći položaj među knjige i svoje omiljeno jelo. Pošto potroši na čitanje oveći komad vremena — primeti iznenada da je nedozvoljeno dugo zapostavljao svoje jelo. Hitro i bez razmišljanja, uz nekoliko zabrane duši (da ne bi odlutala), uze određenu količinu hrane. Uživao je!

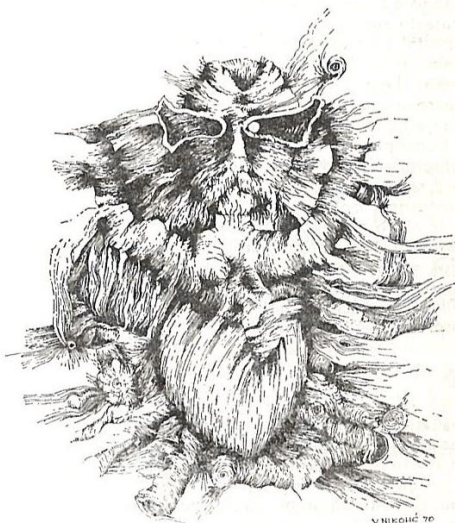
Malo zatim Džo otvori svoju knjigu.

Zaista divne stranice, bilo koju da čitaš! Nakon podužeg vremena spotače se o glagol HRANITI SE, i opet vrati svome omiljenom jelu. Toliko je uživao da bi neupućeni posmatrač mogao s pravom reći: „Bože, o kakvom se jelu i čitaocu radi?”

Bilo je sve to u redu da Džo ne oseti IZVESNU SAMOĆU, kako sam reče. Radoznalo je posmatrao prekrasnu okolinu da bi zatim rekao: Ovo nije ništa drugo, doli upravo duboka noć”. Pokupi on svoje stvari i ode.

Verujem da Džo sada spava, što ipak nije potpuno sigurno, s obzirom da ga odlično poznajemo.

U Tontićevoj poeziji ne mogu se otkriti granice tradicije. Pa ni onda kada u njoj pronalazimo njena iskustva. Ta iskustva nisu ono do čega je Tontić slučajno došao, već ono čemu je on težio. Pjesnik im se ne vraća. On iz njihovih konačnosti želi da crpe sokove koji će mu pomoći da se uputi u stvaralačku pustinju. Zato negacija pjeva u stihovima Tontićeve knjige. Pjesma je prelaz u budućnost. Ali ne budućnost koja pjeva prazninom, već budućnost koja se pretvara u stvarnost, u kojoj svakodnevnost stvari dobijaju novi lik. Biti pomiren sa starijim oblicima ili se vratiti u svijet koji je već u osnovi završen — za Tontića bi to bio poraz. U pjesmi *Pitanja i odgovori* on direktno izvirgava smijehu jedan pomirljivi stav prema životu. Iz svake riječi ove pjesme kao da se presipa tragika savremenog čoveka koji se svjesno lišio svih djelovanja, mogućih izmjena i sav svoj kratki vijek svodi na nekoliko oblika života, koji su sve samo ne život u najširem smislu. Otudnost čovjeka našeg doba, njegova pomirenost sa nekakvom fiktivnom sudbinom i predodređenošću, progovaraju iz ove pjesme:

*Zar se nije pokazalo da mogu biti sam?
— Jest.*

Imam li već odavno sve što mi treba?

— Imam.

Mogu li slobodno da se muvam po sobi?

— Mogu.

Pa dobro.

Sada sam srećan.

Poetski negirajući svijet, Stevan Tontić nam se ukazuje kao pjesnik koji ukazuje na njegovu drugu stranu, a to je budućnost tog svijeta. Kao da od te budućnosti zavisi i život ove poezije. Dok se okreće vremenu ispred sebe, Stevan Tontić ima dovoljno stvaralačke snage da nas iznenadi, da nam pruži jedno viđenje, jedan poetski iskaz koji je najvećim dijelom nov. Zato na njegovu poeziju treba neprekidno obraćati pažnju, jer je sasvim sigurno da je književnost dobila pjesnika koji je uspio da na ruševinama staroga svijeta počne da gradi novi, autentičan, dakle, svoj svijet.